

संपादकीय

‘नीति’ आयोगाचे बौद्धिक !

मिल्न फ्रीडमन या विसाव्या शतकाब्दील महत्वाचे आर्थिक

दुसरा आणि पहिल्यापेक्षाही महत्वाचा मुद्दा असा की मुळात कृषी हा घटनेनुसार राज्यांच्या अखत्यारीतील विषय. तो राज्यांप्रमाणे केंद्राच्याही यादीत हवा अशी मागणी करणारी याचिका सरीच्च न्यायालयात दाखल असली तरी तीवर अदृश्याप तरी निण्य झालेला असे संयुक्त पुरोगामी आधाडी सरकारनेच २०१६ मध्ये उरो (काश्मोर) आणि राज्यासभेत दिलेल्या उत्तरात कबूल केले होते. २०१९ मध्ये पुलुवामा अशा दहशतवादी भाजपचे खासदार वाय. एस.चौधरी यांनी हल्लूवांच्या तीन घटना वगळता पाकिस्तान विचारलेल्या प्रधावर त्या वेळचे परराष्ट्र पुरस्कृत दहशतवादाद्यांच्या कारवाया रोखण्यात

आधी घरातील भेदभाव दूर करा

..तरीही लस घ्यावी; ती का?

स्वातंत्र्यादनाच्या अमृत महात्सवाचा जनतला एक भट म्हणून १५ ते ३१ ऑगस्ट १८ ते ६० वयोगतातीलही लोकांना कोविड-१९-स मोफत मिळेल, असे सरकारने जाहीर केले. त्यामागची पार्श्वभूमी व विविड-१९-च्या नव्या लाटेच्या पार्श्वभूमीवर नागरिकांनी तिसरा डोस घ्यावा याची थोडक्यात चर्चा करू. हा बूस्टर डोस सुमारे सहा महिने सर्वासाठी मोफत नव्हता. पंतप्रधानांनी २५ डिसेंबर २०२९ रोजी जाहीर केले होते कोविड-१९-लशीचे दोन डोस मिळालेल्या ज्येष्ठ नागरिकांना तिसरा स १० जानेवारी २२ पासून घेता येईल. 'द वायर'च्या बनन्योत कौर नी माहिती अधिकाराच्या वापरातून नेटाने काही महिने प्रयत्न करून पुढे आणले की लशीच्या वापराला परवानगी देण्यासाठी भारतात असलेल्या च-सहा राष्ट्रीय समित्यापैकी कोणाचीच हा बूस्टर डोस देण्याची अफारस नव्हती! सिरम इन्स्टिट्यूटने बूस्टर डोसासाठी केलेला अर्ज टाळताना २१ डिसेंबरला संबंधित तज्ज समितीने म्हटले की इंगुंडमधील ५ लोकांवर केलेल्या संशोधनाचा सिरमने आधार घेतला आहे. भारतीय कांवर अभ्यास करून त्यांनी अर्ज करावा. असे असूनही १० जेनेवारीपासून सरकारने सर्वाना तिसरा डोस देण्याचे का ठरवले? २२ प्रेल २०२२ला सिरम इन्स्टिट्यूटच्या पूनावालांनी जाहीर केले की त्यांनी ३१ डिसेंबरपासून 'कोविडशिल्ड'चे उत्पादन मागणी नसल्याने बदले. बूस्टर डोस व मुलांना लस देण्याबाबत निण्य मंद गतीने होत सल्लाची त्यांनी तक्रार केली. पण बनन्योत कौर यांना ३० जून २२ ला 'एस्स कंट्रोलर'ने कळवले की मुलात असे डोस देण्यासाठी त्यांच्याकडे अणीही परवानगी मागितलेली नाही! दोहरी डोस घेतलेल्यांचे प्रमाण एप्रिल जून या काळात ६० टक्क्यांहून फक्त ६५ टक्क्यांपर्यंत वाढले कारण कांचा लस घेण्याचा कल कमी झाला आहे. ज्येष्ठ नागरिकांना तिसरा डोस मोफत मिळत असूनही फक्त पाच कोटी लोकांनी तिसरा डोस घेतला. नवालांनी सांगितले की सटेंबरनंतर त्यांचे २० कोटी डोस निकापी अल्याने फेकून दयावे लागतील. २२ जूनला आरोग्य मंत्रालयाने जाहीर केले की राज्य व केंद्र सरकारांकडे कोविड-लशीचे सुमारे ९२ कोटी डोस दून आहेत. बूस्टर डोस देण्याबाबत भारतात पुरेसे संशोधनच झाले तसताना लशीचे डोस वाया जाऊ नये म्हणून सरकारने सरसकट सर्व दांना ३१ ऑगस्टपर्यंत मोफत कोविड-१९ लस देण्याचा निण्य घेतला सा संशय येतो.

**विज्ञानाला नहे,
भावनांना धक्का..**

वडिलांनी शेतीचा तुकडा विकून परदेशात पाठ्वलेल्या पुढल्या पिढीने अतील कुटुंबीयांशी संबंधच ठेवले नाहीत, इतके की या दुरावलेल्या शेती ठावठिकाणाही इथल्यांना माहीत नसावा, असे प्रकार चार-पाच कांपर्वी कानी पडत. ज्याच्याकडून अपेक्षा ठेवाव्यात अशांनी संपर्कातही आणेहो हे नेहमीच दुःखद असते. तशीच गत, भारतीय अंतराळ संशोधन या अर्थात 'इसो'च्या 'एसएसएलव्ही' या नव्या लघुउपग्रह प्रक्षेपक यासह अंतराळात झेपावलेल्या दोन लघुउपग्रहांबाबत झालेली आहे. या ही उपग्रहांना घेऊन जाणाऱ्या 'एसएसएलव्ही' अर्थात 'स्मॉल सैटेलाइट ओव्हर व्हेइकल' या प्रक्षेपण यानाने ७ ऑगस्टच्या रविवारी, पृथ्वीची कक्षा आंडेपर्यंतचे आपले काम अगदी चोख केले. हे दोन उपग्रह यानापासून अग्नी यशस्वीरीत्याच झाले, परंतु पुढले महत्वाचे काम उपग्रहांना त्यांच्या तत सोडून स्थिर करण्याचे. ते होण्याआधी या दोन्ही उपग्रहांचा संपर्कच ला, त्यामुळे तृतीय (सकर्मुल) कक्षेएवजी ते विवृतीय (एलिप्टिकल) पर्यंत गेले आणि पुढे काय करायचे याच्या 'इसो'च्या वैज्ञानिकांनी लेल्या आज्ञा 'ऐकेनासे' झाले. अखेर, 'विदा-संपर्क तुटलेला असल्याने उपग्रहांना कक्षेत सोडता आलेले नाही. आता ते अंतराळात असले, तरी उपयोगी आहेत' असा त्रोटक का होईना, पण तातडीचा खुलासा इसोला वा लागला. नेमका काय तांत्रिक बिघाड झाल्यामुळे हा संपर्क तुटला, हे जप्यास वेळ लागेल- कारण सर्वच संभाव्य कारणांची छाननी करून, तो नीट आहे/ तेही ठीकच होते/ पण बिघाड इथे असू शेकेल' असा उपेतीचा तर्क वापरून हा निष्कर्ष काढावा लागतो. हे निष्कर्ष काढणे फार त्वाचे, कारण नेमका दोष काय होता ते कल्ले तर तो दूर करून पुढे जाता हाच विज्ञानाचा माग, 'चुका आर्थिकदृष्टया महागात पडणार असतात यून त्या मुळापासूनच टाळायच्या, ही 'इसो'ची जुनी शिस्त. त्यामुळेच १० ऑगस्ट १९७९ रोजी 'रोहिणी' उपग्रहाचे उड्डाण ज्या भारतीय 'एलव्ही' उपग्रह प्रक्षेपक यानामधून झाले तेह्यापासून या संस्थेने अर्थित (ऑग्मेंटेड), ध्रुवीय (पोलर), भूसंकालिक (जिओसिंक्रॉनस) ही ग्रह प्रक्षेपक याने तयार करण्याचे टप्पे यशस्वी केले. आजवर आपण १५ प्रकारचे उपग्रह याच चार प्रक्षेपकांतून सोडले, त्यांत केवळ १९ वेळा एकडून आणि अवध्या तीनदाच कक्षेआधी उपग्रहाचा संपर्क तुटून यश आले. त्या सर्वापेक्षा २०१८ पासून ज्यासाठी प्रयत्न सुरु आहेत ते (स्मॉल) उपग्रह प्रक्षेपक यान निराळे. ते यशस्वी झाल्यावर कदाचित, भूग्रामांने अंतराळ क्षेत्रातही खासगीकरणाला प्रोत्साहन देण्याच्या धोरणांनुसार, इसो ही संशोधन संस्थादेखील 'ऑट्रिक्स' या आपल्या विसायिक कंपनीमार्फत उद्योगांच्या गरजांनुसार ३०० किलोपर्यंतचे ग्रह सोडण्याचा व्यवसाय वाढवू शकली असती. हे सारे पुढल्या काळात य होईलच. कारण एक 'चांद्रयान' संपर्काबाबेहे जाऊन चंद्रावर दिमाखात रप्याएवजी कुठेतरी भरकटले, म्हणून दुसरे उतरणारच नसते असे नाही, यशस्वीही होऊ शकते. तसेच 'एसएसएलव्ही'चेही होईल. विज्ञान अंकडे मागे वळून पाहाते, ते पुढे जाण्यासाठीच! पण 'एसएसएलव्ही'वर गोएस-२ या १४५ किलो वजनाच्या उपग्रहाखेरीज, 'आझादीसैट' देशभराच्या सरकारी शाळांतल्या ७५० विद्यार्थिनीच्या सूचनांनुसार लेला अतिलघु (८ किलो) उपग्रह होता, त्यावर पंतप्रधान नंदेंद मोदी चित्र होते, त्यामध्ये 'देश की मिट्टी'सुद्धा होती.. या सान्या कातमकतेमार्गील भावनांना बसलेला धक्का मात्र सांत्वनापलीकडचा नार, हेही समजून घ्यायला हवे.

